

**ОПАНОВУЮЧИ УКРАЇНСЬКЕ ФАХОВЕ МОВЛЕННЯ
РЕЦЕНЗІЯ: БРУС М.П. УКРАЇНСЬКЕ ДІЛОВЕ МОВЛЕННЯ :
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ / М. БРУС. – 3-Є ДОПОВНЕНЕ ВИДАННЯ. –
ІВАНО-ФРАНКІВСЬК : ТІПОВІТ, 2014. – 306 С.**

Виникає об'єктивна потреба створення і впровадження в систему професійної освіти нової фахової ділової комунікації, тобто мовної освіти. Вона має забезпечити формування та розвиток комунікативної професійно орієнтованої компетенції особистості, яка здатна реалізувати свій творчий потенціал на потреби держави.

Шевчук С.В., Клименко І.В.

Будь-яка професійна діяльність певною мірою пов'язана з комунікацією. Тому фахівець, незалежно від сфери, має володіти не тільки певною сумою знань та навичок із відповідної галузі, але й умінням спілкуватися в будь-якій ситуації за допомогою вербальних засобів. Ніхто не заперечуватиме, що велика частина успіху кожної справи полягає саме в мистецтві спілкування. Ще Ф. Вольтер свого часу зауважив: «Чудова думка втрачає свою цінність, коли вона погано висловлена». А американський сенатор Ч. Дем'ю вважав, що жодне інше вміння, яким може володіти людина, не дасть їй можливості з такою швидкістю зробити кар'єру і домогтися визнання, як уміння говорити. Це вміння відчиняє двері в усіх сферах життя.

Оскільки розвиток самостійної, незалежної, демократичної української держави, як слушно зауважує в передмові автор рецензованого видання, потребує досконалого володіння знаннями із сучасної української літературної мови, дотримання високого рівня мовної культури в діловому спілкуванні як усіх людей, так і кожної професійної групи зокрема (с. 3), то нині актуальною є мовна підготовка спеціалістів із різних сфер суспільного життя. У плеканні висококваліфікованих фахівців, які досконало володіють державною мовою в її усній та писемній формах, велику роль відіграє курс «Українська ділова мова» («Українська мова за професійним спрямуванням»), який вивчають на всіх факультетах вишів. Останнім часом опублікована значна кількість різноманітних видань навчально-довідкового характеру, спрямованих на формування комунікативно вправної особистості-професіонала, метою яких є засвоєння майбутніми фахівцями різних галузей основ культури спілкування, набуття ними навичок усного й писемного ділового спілкування. Теоретично-практичний посібник кандидата філологічних наук, доцента кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Марії Петрівни Брус виник як результат її багаторічної праці зі студентами економічних спеціальностей і «є однією зі спроб опрацювання мови економістів – сукупності літературних норм і правил, що використовуються під час ділового спілкування в усіх сферах економічного життя держави» (с. 3).

Посібник, відповідно до чинної програми курсу, складається з таких тематичних блоків: «Вступ», «Писемне ділове мовлення», «Усне ділове мовлення», «Українська економічна термінологія».

У «Вступі» лаконічно репрезентовано основні відомості про мову і мовлення, їх спільні та відмінні риси, українську мову як національну літературну мову та її місце в системі слов'янських мов, охарактеризовано ознаки культури мовлення, подано інформацію про мовну норму та варіант, проаналізовано стильову диференціацію мови.

Блок «Писемне ділове мовлення» складається з 10 розділів. Перший із них присвячений розгляду мови ділової документації, зокрема тут ідеться про особливості писемного ділового мовлення, документ як основний вид офіційно-ділового стилю, критерії класифікації документів, правила їхнього складання та оформлення й основні вимоги до мови ділових паперів. Інші 9 розділів цього блоку поєднують інформацію про норми сучасної української літературної мови та основні правила складання й вимоги до мовного оформлення документів. У рецензованому виданні охарактеризовано орфоепічні, акцентуаційні, лексичні, морфологічні, синтаксичні, орфографічні та пунктуаційні мовні норми. Посібник допоможе оволодіти навиками складання різних видів ділових паперів, з якими майбутні фахівці найчастіше матимуть справу у професійній діяльності: документів щодо особового складу (автобіографія, заповіт, заява, пропозиція, рапорт, резюме, скарга, графік відпусток, контракт (трудова угода), наказ щодо особового складу, особова картка, особовий листок з обліку кадрів, трудова книжка, характеристика), довідково-інформаційних документів (довідка, доповідна записка, звіт, огляд, посвідчення, пояснювальна записка, протокол, витяг із протоколу, анонс, анотація, замовлення, запрошення, лист, оголошення, висновок, відгук, план, прес-реліз та ін.), обліково-фінансових документів (акт, доручення, квитанція, перелік, розписка, відомість, накладна тощо), організаційних документів (декларація, інструкція, положення, правила, статут), розпорядчих документів (вказівка, закон, наказ, постанова, розпорядження, указ, ухвала). Посібник щедро ілюстрований зразками відповідних ділових паперів, що дасть змогу користувачам за наведеними зразками оформлювати документи як із навчальною метою, так і в майбутніх професійних ситуаціях, коли будуть необхідні знання правил документування.

Професійне спілкування відбувається в умовах конкретної діяльності, певною мірою вбираючи в себе її особливості, і є важливою її частиною, засобом цієї діяльності. Культура ділового спілкування охоплює, насамперед, загальні норми

спілкування, що зумовлюються характером суспільного ладу і ґрунтуються на здобутках минулого й сьогодення. Водночас ця культура має індивідуальний характер і виявляється у способах спілкування, які обирає суб'єкт у певних ділових ситуаціях стосовно конкретних людей. Тому органічним є введення до посібника окремого тематичного блоку «Усне ділове мовлення», який охоплює 5 розділів: 1) Культура усного ділового мовлення; 2) Прилюдний виступ – основний вид усного ділового мовлення; 3) Повідомлення, доповідь, промова як способи ділового спілкування; 4) Бесіда і лекція – традиційні жанри прилюдних виступів; 5) Форми колективного розгляду проблем. Набути вмінь і навичок професійного спілкування допоможуть зібрані авторкою й розміщені у виданні ілюстрації різних жанрів публічних виступів.

Оскільки, крім загальноживаної лексики, у професійній діяльності фахівці послуговуються термінами, логічною складовою частиною у структурі рецензованого посібника є відомості про українську економічну термінологію, зокрема йдеться про коротку історію її становлення, її структурну організацію, співвідношення питомої та запозиченої економічної лексики, джерельну базу вивчення економічної термінології. Звернено увагу на явища термінологізації та детермінологізації в економічній терміносистемі. Імпонує думка М.П. Брус про те, що запозиченими термінами «не варто зловживати, бо надмірне захоплення чужими термінами означає ігнорування власними мовними ресурсами та ускладнює спілкування» (с. 154). Авторка радить у міру можливостей замінювати іншомовні терміноодиниці власне українськими відповідниками (напр., бартер – обмін, брокер – посередник, субсидія – допомога, ембарго – заборона тощо), цілком слушно зауважуючи: «Запозичення сприяють формуванню економічного термінополя, що полегшує взаєморозуміння фахівців різних держав» (с. 154). Прагнення висловлювати наукову думку рідною мовою має бути пріоритетним, адже кожна мова розвивається, у ній діють власні мовні закони, закріплені культурно-історичні традиції, з'являються нові реалії, що первинно не мають іншомовних еквівалентів. Ці міркування є суголосними з думками інших авторитетних сучасних мовознавців (О. Пономарів, П. Селігей) щодо надання переваги в уживанні питомим українським словам, зокрема й термінам. Таким чином збережемо національне обличчя терміносистеми.

Безперечним позитивом посібника М. Брус вважаємо Словник економічних термінів, в якому подано значення базових, найбільш уживаних терміноодиниць, вказано їхнє нормативне наголошування. Тут хочемо зауважити, що варто було б, на нашу думку, додати хоча б мінімум граматичних коментарів до деяких термінів, як-от: форму родового відмінка однини лексем чоловічого роду, вказівку про належність деяких іменників іншомовного походження до граматичного роду, їх відмінюваність/невідмінюваність тощо.

Найвідоміший із педагогів Давнього Риму Марк Фабій Квінтіліан стверджував: «Практика без теорії цінніша, ніж теорія без практики». З метою практичного засвоєння знань та навичок авторка уклала тестові завдання, які охоплюють усі теми, розробила систему вправ і запитань до кожної з тем, а також орієнтовні завдання для контрольної роботи. Заради підвищення орфографічної та пунктуаційної грамотності майбутніх економістів у посібнику подано цікаві й пізнавальні тексти диктантів (напр., «Монети Київської Русі», «Вексель як фінансовий інструмент», «Грошова реформа в незалежній Україні», «Ремесла давнього Станіслава», «Франчайзинг у малому бізнесі» та ін.).

Кількістю, повнотою охоплення та багатоаспектністю вражає список використаної літератури, до якого входять наукові джерела, навчально-методичні матеріали, словники різних типів та інші видання довідкового характеру. Ретельно вибрану й систематизовану М. Брус бібліографію можна вважати своєрідним орієнтиром для тих, хто хоче набути професійно зорієнтованих знань й навичок досконалого володіння українською літературною мовою у фаховій сфері.

Рецензоване видання адресоване особам, які здобувають економічні спеціальності, працюють у галузі економіки. Вважаємо, що воно буде корисним для ділових людей різних сфер суспільного життя, для всіх, хто прагне підвищити рівень фахового усного та писемного мовлення.

Lyubov Pena. Mastering Ukrainian Professional Speech
Book review: Brus M.P. Ukrainian professional speech: Educational textbook for students of economic specialities / M. Brus. – the third enlarged edition. – Ivano-Frankivsk : Tivopov, 2014. – 306 p.